

Izabela Swoboda
Uniwersytet Śląski
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej

Efektywność wyszukiwania informacji w publicznie dostępnych katalogach bibliotek wykorzystujących polskie programy biblioteczne

Zadania OPAC

- informowanie o zasobie biblioteki/bibliotek
- umożliwienie odszukania dokumentu o znanych cechach
- pomoc w doborze dokumentów
- informowanie o statusie i dostępności dokumentów oraz umożliwienie ich zamawiania, rezerwacji, prolongaty
- zapewnienie dostępu do informacji o czytelniku wraz z historią i dokładną informacją bieżącą o operacjach wykonanych przez czytelnika

Efektywność OPAC

Efektywność systemu informacyjno-wyszukiwawczego to cecha określająca jego przydatność dla użytkownika informacji mierzona współczynnikami:

- **dokładności wyszukiwania informacji**
(czy wszystkie wyszukane dokumenty spełniają kryteria określone w zapytaniu użytkownika)
- **kompletności wyszukiwania**
(czy zostały wyszukane opisy wszystkich dokumentów spełniających kryteria określone w zapytaniu)
- innymi (np. czas, koszt wyszukiwania)

Na efektywność wyszukiwania informacji wpływa:

- **jakość danych**
(wielkość i aktualność bazy, stopień opracowania, spójność danych – wykorzystanie khw)
- **zastosowane oprogramowanie**
(interfejs, aparat wyszukiwawczy, sposób prezentacji wyników wyszukiwania, możliwość selekcji i sortowania wyszukanych informacji, automatyczna rejestracja historii wyszukiwań, automatyczny system wykrywania i ew. korekty błędów)
- **znajomość zawartości bazy i zastosowanych narzędzi**
(dostępne informacje o systemie i jego zawartości, pomoc ogólna i kontekstowa)

Cel badawczy

zbadanie jakości dostępnych w Internecie katalogów bibliotek wykorzystujących polskie programy biblioteczne

innymi słowy, uzyskanie odpowiedzi na pytanie

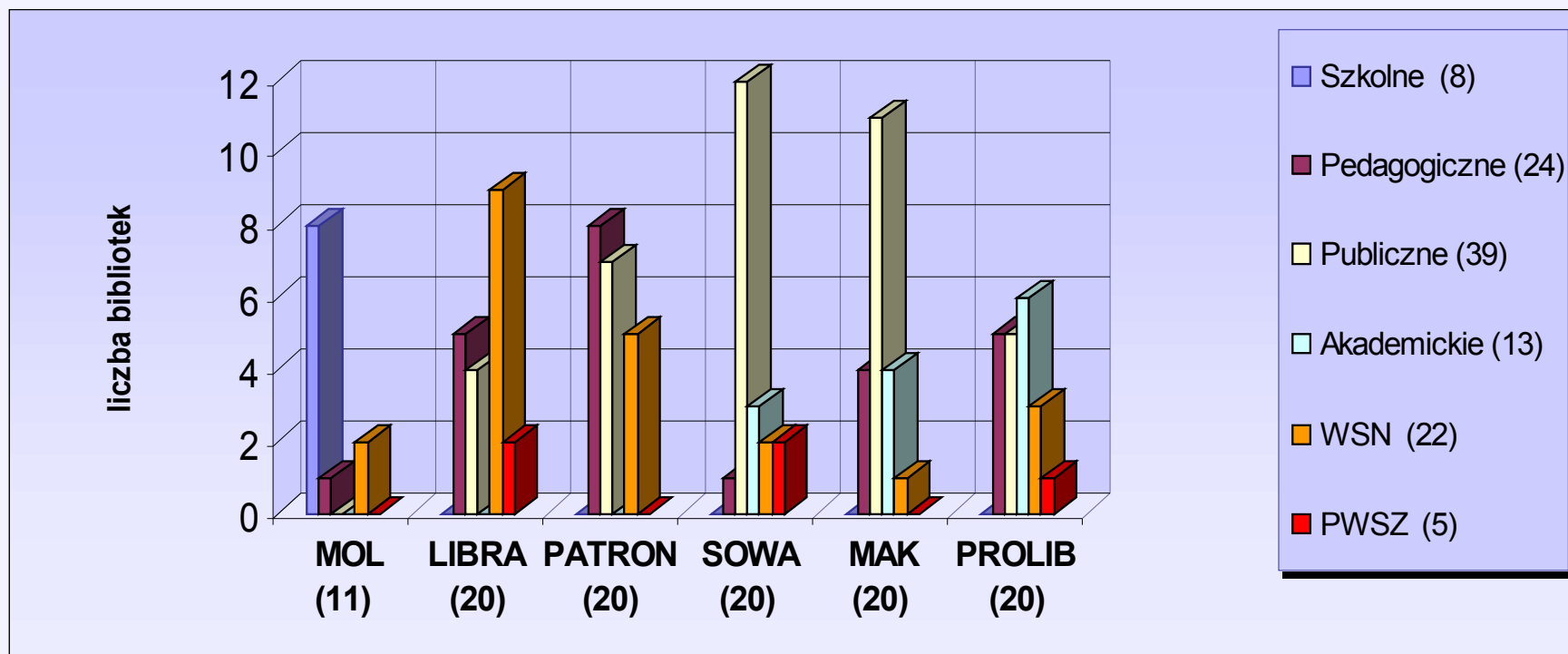
czy dostępne w Internecie katalogi bibliotek wykorzystujących polskie programy biblioteczne umożliwiają efektywne wyszukiwanie informacji ?

Zakres i zasięg badania

- Badano czynniki wpływające na efektywność wyszukiwania informacji w OPAC: jakość danych, możliwości systemu, dostępność informacji o zawartości katalogu
- Badaniem objęto 111 publicznie dostępnych (na stronach www) katalogów bibliotek wykorzystujących polskie programy biblioteczne: MOL OPTIVUM, LIBRA 2000+, PATRON, SOWA i SOWA 2, MAK, PROLIB
- Badanie przeprowadzono w lipcu i wrześniu 2007 r.

Katalogi objęte badaniem:

- wg programu bibliotecznego, w którym są prowadzone
- wg rodzaju biblioteki

- po nazwie programu podano liczbę badanych katalogów (niezależnie od rodzaju biblioteki) prowadzonych w danym programie bibliotecznym
- po określeniu rodzaju biblioteki podano liczbę badanych katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone)

jakość danych

(wielkość i aktualność bazy, stopień opracowania, spójność danych – wykorzystanie khw)

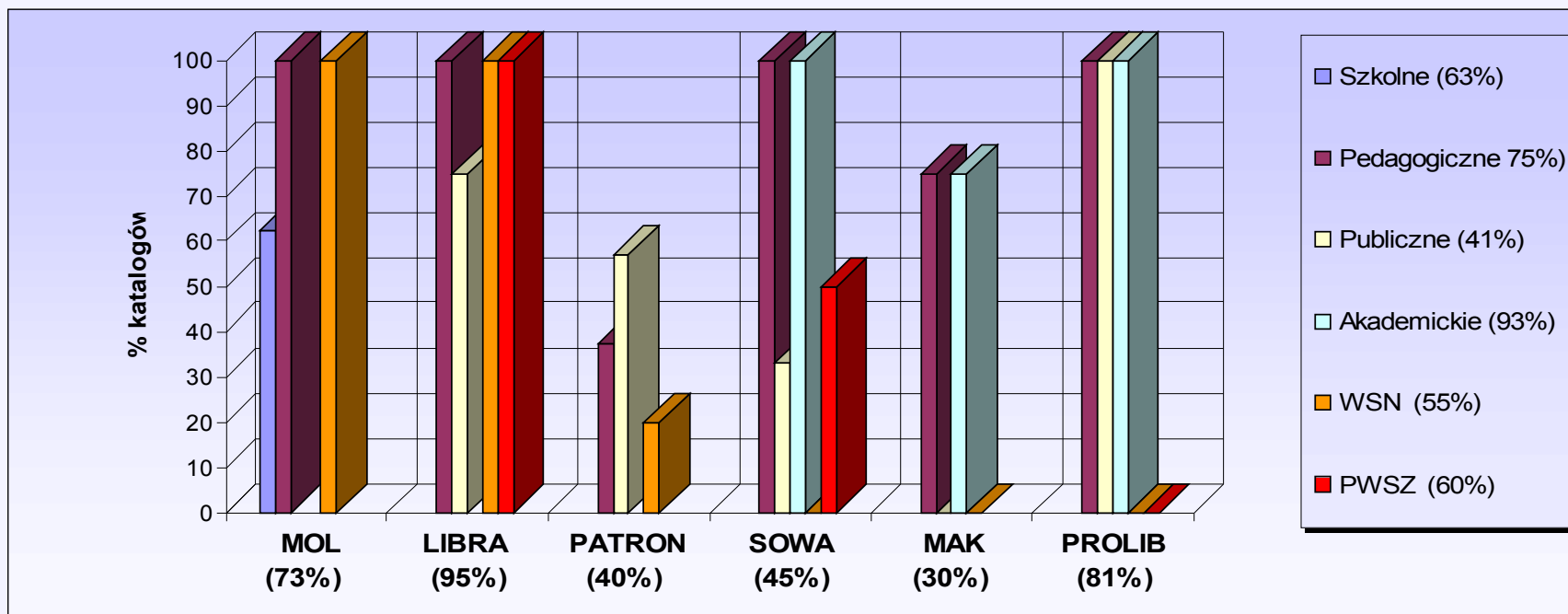
Kompletność (wielkość) i aktualność badanych katalogów

- Ok. 20 % katalogów zawiera informacje o całości zasobów biblioteki (tylko 49 % bibliotek podaje informacje o zawartości katalogów komputerowych)
- Programy biblioteczne (z wyjątkiem programu MAK), w których są prowadzone badane katalogi, pozwalają na aktualizację danych online i we wszystkich rejestrowane są nowości
- 20% bibliotek prowadzących katalog w programie MAK podało informacje o dacie lub częstotliwości aktualizacji (1-4 tygodni)

Dokumenty rejestrowane w badanych katalogach

WYDAWNICTWA CIĄGŁE

60 % katalogów rejestruje wydawnictwa ciągłe

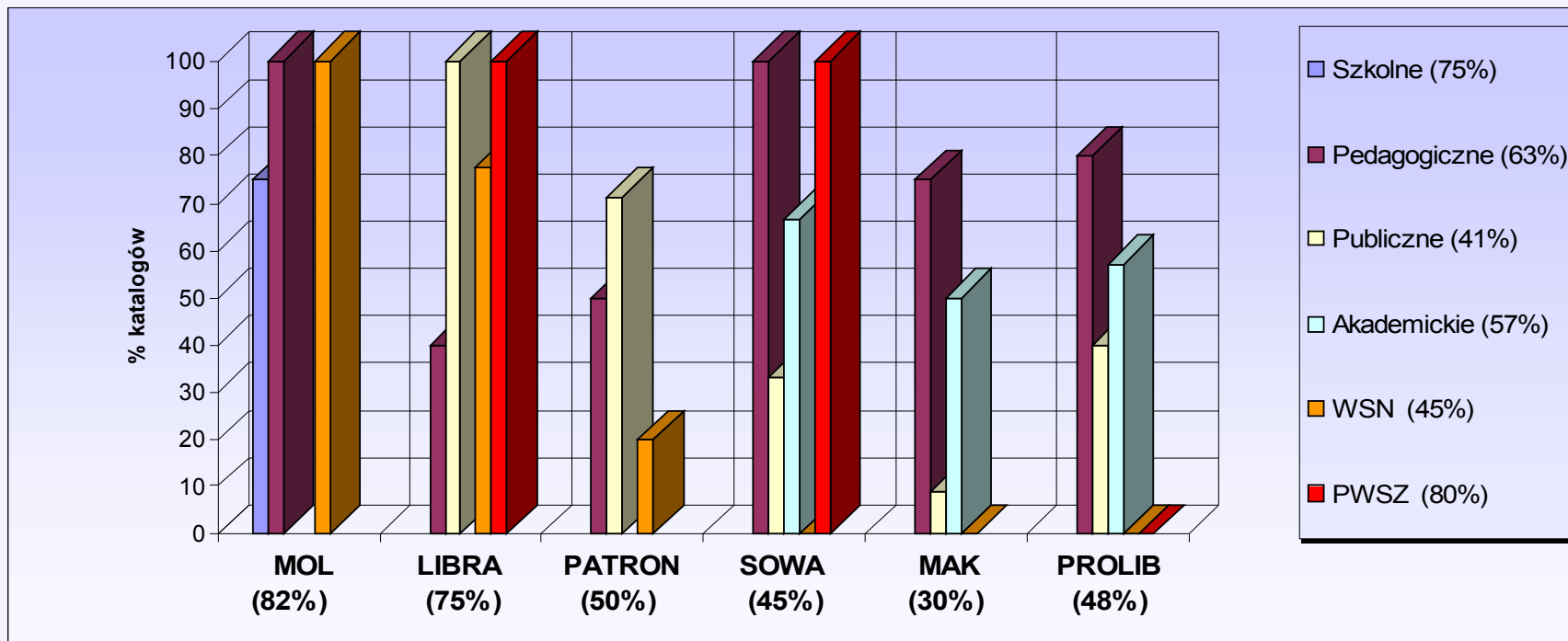

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), które rejestrują wydawnictwa ciągłe
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), które rejestrują wydawnictwa ciągłe

Dokumenty rejestrowane w badanych katalogach

DOKUMENTY ELEKTRONICZNE

53 % katalogów rejestruje dokumenty elektroniczne

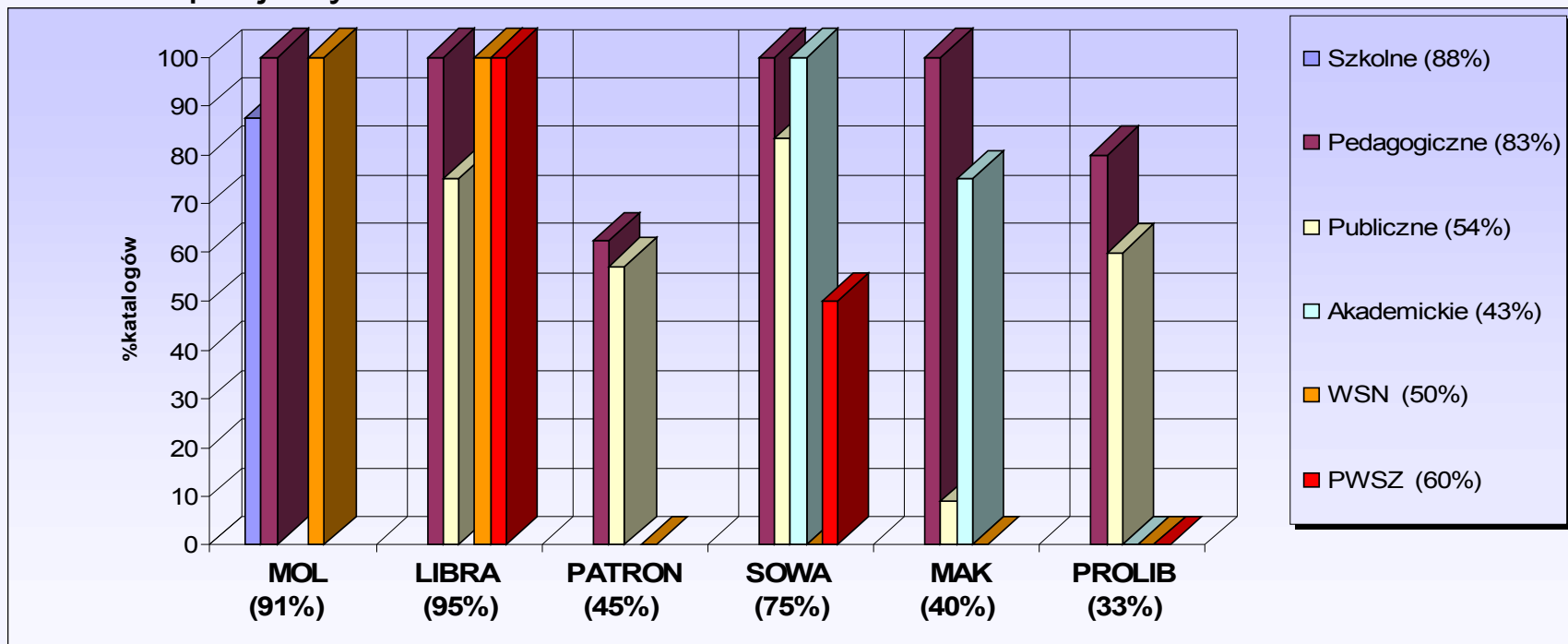

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), które rejestrują dokumenty elektroniczne
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), które rejestrują dokumenty elektroniczne

Dokumenty rejestrowane w badanych katalogach

INNE TYPY DOKUMENTÓW

61% katalogów rejestruje przynajmniej jeden z typów dokumentów zaliczanych do zbiorów specjalnych

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), które rejestrują przynajmniej jeden z typów dok. zaliczanych do zbiorów specjalnych
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), które rejestrują przynajmniej jeden z typów dok. zaliczanych do zbiorów specjalnych

Stopień opracowania danych w badanych katalogach

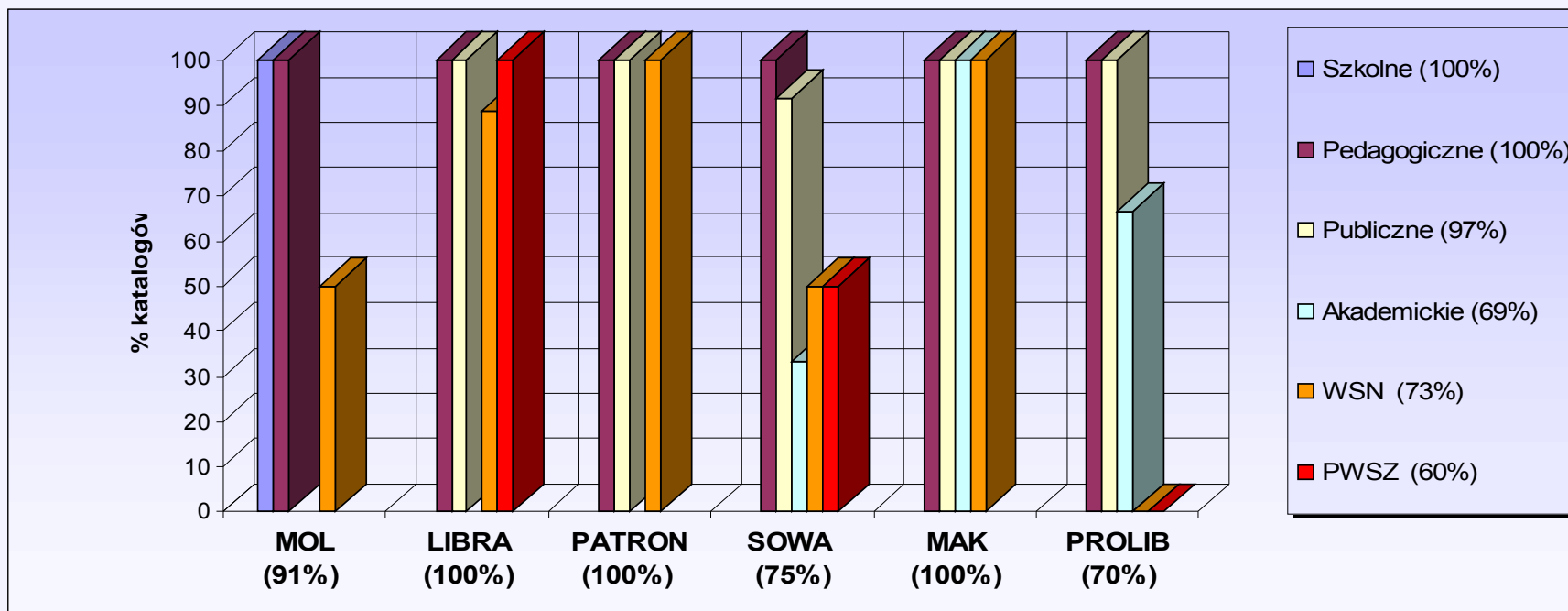
- opracowanie formalne: najczęściej II stopień szczegółowości opisu bibliograficznego
- opracowanie rzeczowe: stosowane we wszystkich katalogach
- informacje dodatkowe: 14% badanych bibliotek uzupełnia wybrane opisy bibliograficzne adnotacją

Zdarza się, że opisy katalogowe w danym katalogu są sporządzane w różnym stopniu szczegółowości opisu bibliograficznego i zawierają charakterystykę rzeczową dokumentu sporządzoną na różnym poziomie szczegółowości. Są katalogi, w których nie wszystkie dokumenty posiadają opis rzeczowy.

JIW stosowane w oprac. rzeczowym w badanych katalogach

JĘZYK HASEŁ PRZEDMIOTOWYCH

W 88 % katalogów do oprac. rzeczowego dokumentów wykorzystywany jest jhp

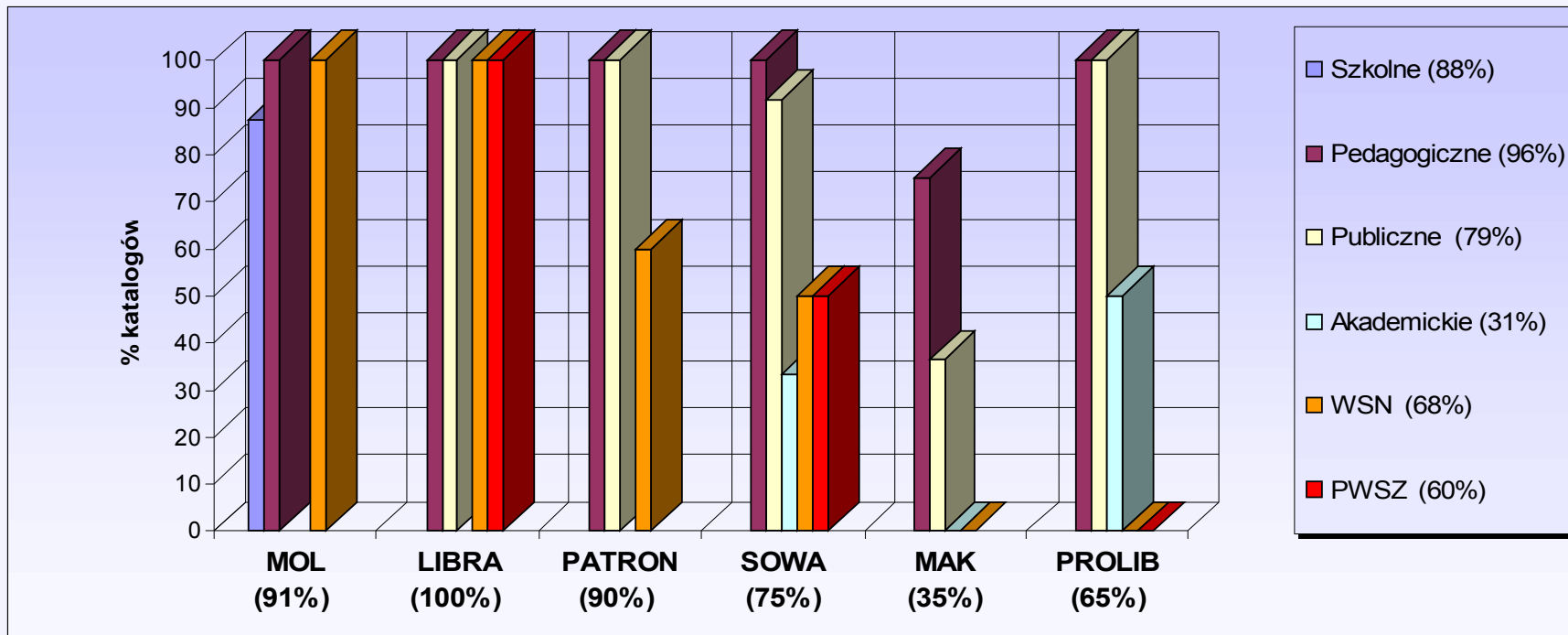

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), w których do oprac. rzeczowego dokumentów zastosowano jhp
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), w których do oprac. rzeczowego dokumentów zastosowano jhp

JIW stosowane w oprac. rzeczowym w badanych katalogach

UNIWERSALNA KLASYFIKACJA DZIESIĘTNA

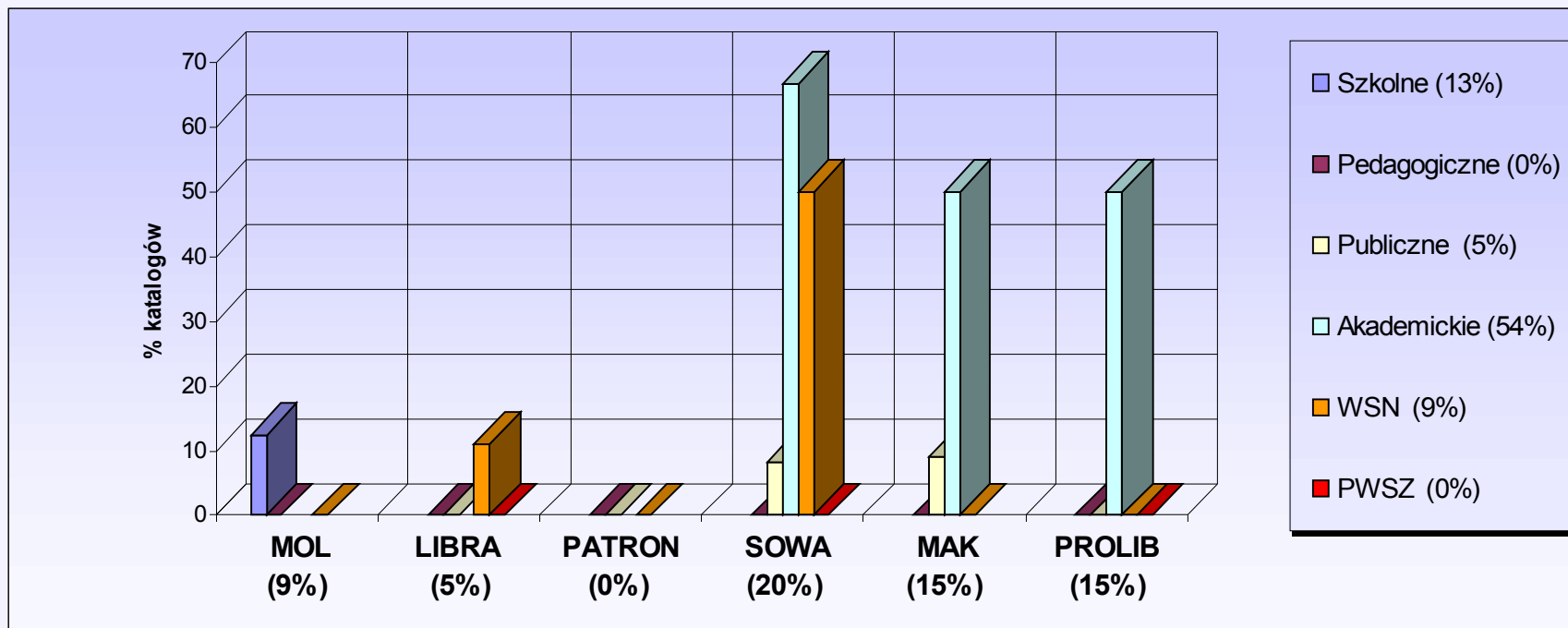
W 75% katalogów do opracowania rzeczowego dok. wykorzystywana jest UKD

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), w których do opracowania rzeczowego dokumentów zastosowano UKD
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), w których do opracowania rzeczowego dokumentów zastosowano UKD

JIW stosowane w oprac. rzeczowym w badanych katalogach SŁOWA KLUCZOWE

W 11% katalogów do oprac. rzeczowego dok. wykorzystywane są słowa kluczowe

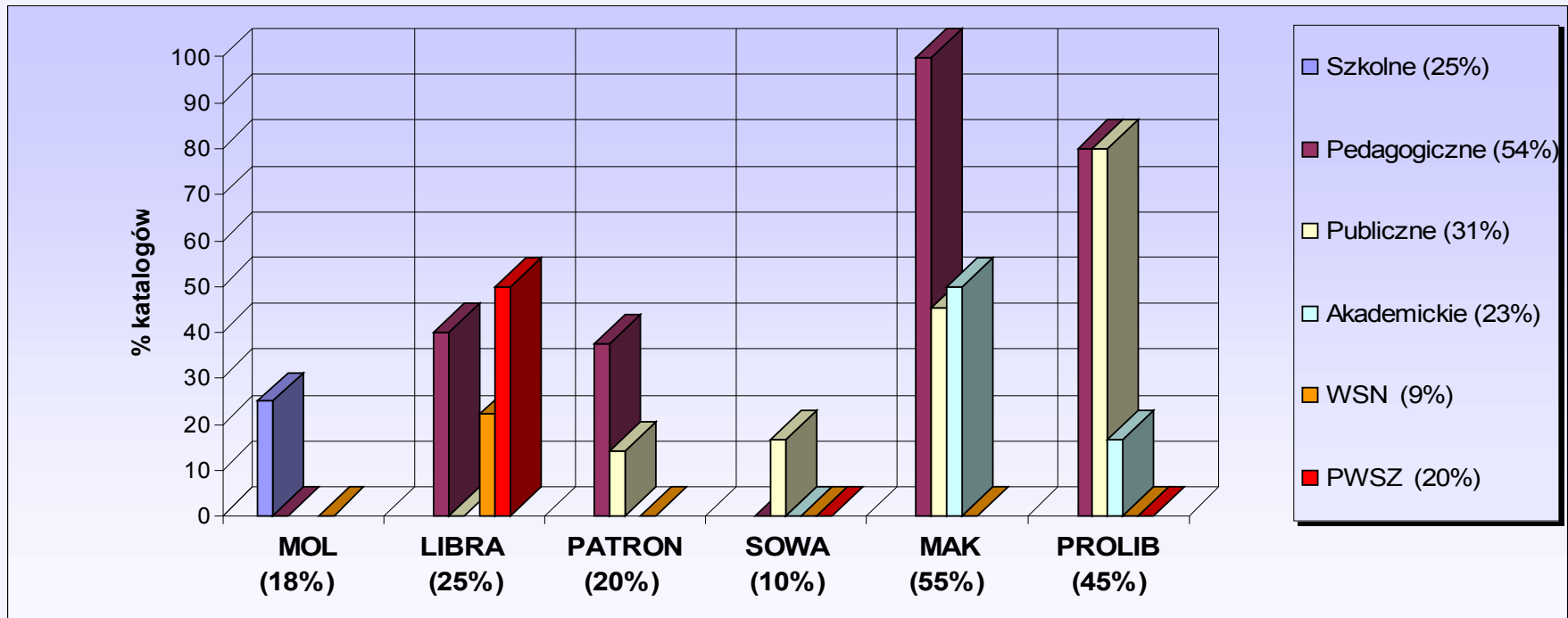

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), w których do oprac. rzeczowego dokumentów zastosowano słowa kluczowe
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), w których do oprac. rzeczowego dokumentów zastosowano słowa kluczowe

Wykorzystanie khw/słownika wzorcowego haseł formalnych w badanych katalogach

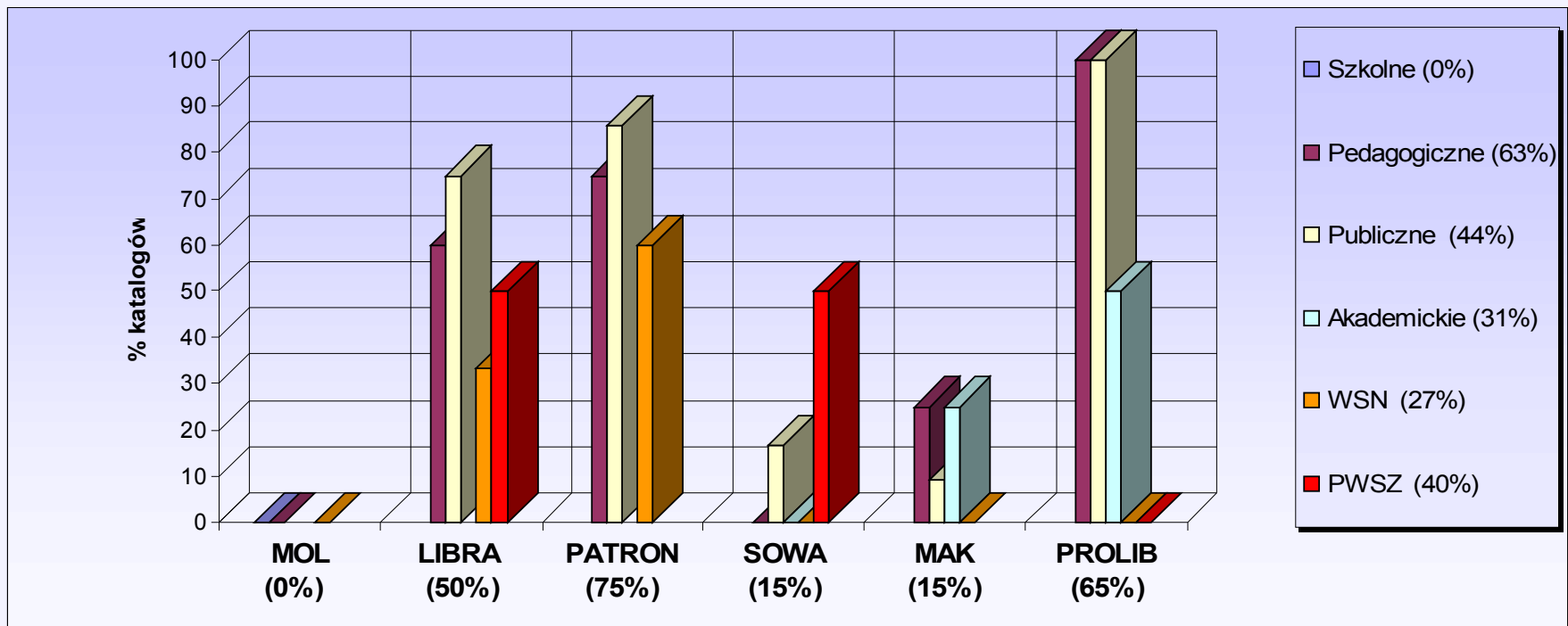
W 30% katalogów hasła opisu bibliogr. są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), w których hasła opisu bibliograficznego są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), w których hasła opisu bibliograficznego są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym

Wykorzystanie khw/słownika wzorcowego haseł przedmiotowych w badanych katalogach

W 40% katalogów hasła przedmiotowe są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym

- po nazwie programu podano % katalogów prowadzonych w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), w których hasła przedmiotowe są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % katalogów (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym są prowadzone), w których hasła przedmiotowe są kontrolowane khw/słownikiem wzorcowym

zastosowane oprogramowanie

(możliwości systemu)

Realizacja standardów bibliograficznych

- opis bibliograficzny wg PN-N-01152 : wszystkie systemy
- hasło opisu bibliograficznego : PARTON (OPAC 2.5), SOWA 2, MAK
- format wymienny MARC 21(pełna zgodność z wymogami) : SOWA 2, MAK
- mechanizm khw/słowników wzorcowych : wszystkie systemy w różnym zakresie

Narzędzia wyszukiwawcze w OPAC

- przeglądanie indeksów - wszystkie systemy
- wyszukiwanie w indeksach
  - wyszukiwanie w ciągu wyrażeń z możliwością maskowania – MOL, LIBRA, PATRON, SOWA, PROLIB
  - wyszukiwanie wg słów z możliwością maskowania - PROLIB
- łączenie kryteriów wyszukiwania – wszystkie systemy w różnym zakresie
- środki wyszukiwawcze: maskowanie, operatory logiczne - wszystkie systemy w różnym zakresie

Prezentacja wyszukanej informacji **rekord bibliograficzny**

- w formacie karty katalogowej - MOL, LIBRA, PATRON
- w formacie z etykietami słownymi – SOWA, SOWA 2, MAK, PROLIB
- w formacie MARC - PATRON (OPAC 2.5), SOWA 2, MAK

Prezentacja wyszukanej informacji rekord khw

- rekord pozycji podstawowej khw
  - w formacie z etykietami słownymi - SOWA 2
  - w formacie MARC – SOWA 2
- odsyłacze całkowite
  - terminy odrzucone i przyjęte występują razem w indeksie, wybierając termin odrzucony system kieruje użytkownika do rekordów bibliograficznych zawierających hasło przyjęte w danym katalogu jako hasło właściwe – MOL OPTIVUM, LIBRA 2000, PATRON
  - odsyłacz *zob. termin przyjęty* umieszczony w indeksie obok terminu odrzuconego –

PATRON (OPAC 2.5), SOWA, SOWA 2
- odsyłacze uzupełniające
  - wybierając jedno z haseł powiązanych ze sobą, system kieruje użytkownika do rekordów bibliograficznych zawierających jedno i/lub drugie hasło – MOL OPTIVUM, LIBRA 2000, PATRON
  - odsyłacz *zob. też* w indeksie, przy wybranym haśle – PATRON (OPAC 2.5), MAK, SOWA, SOWA 2

Przetwarzanie, rejestracja wyników wyszukiwania

- selekcja wyszukanych informacji – SOWA, SOWA 2, PROLIB
- sortowanie wyszukanych informacji wg określonych kryteriów: SOWA, SOWA 2, PROLIB
- dalsze przetwarzanie wyników wyszukiwania (np. zapis na dowolny dostępny nośnik magnetyczny /optyczny, wydruk, wysłanie wyników pocztą elektroniczną): SOWA, SOWA 2, PROLIB
- rejestracja historii wyszukiwań (i możliwość wykorzystania jej w dalszych wyszukiwaniach) – SOWA, SOWA 2, PROLIB

inne

- automatyczny system wykrywania i ew. korekty błędów - brak
- przejście z poziomu wyświetlanej na ekranie pozycji katalogowej do innych pozycji zawierających wspólne elementy opisu lub hasła – MAK (powrót do indeksu), SOWA, SOWA 2

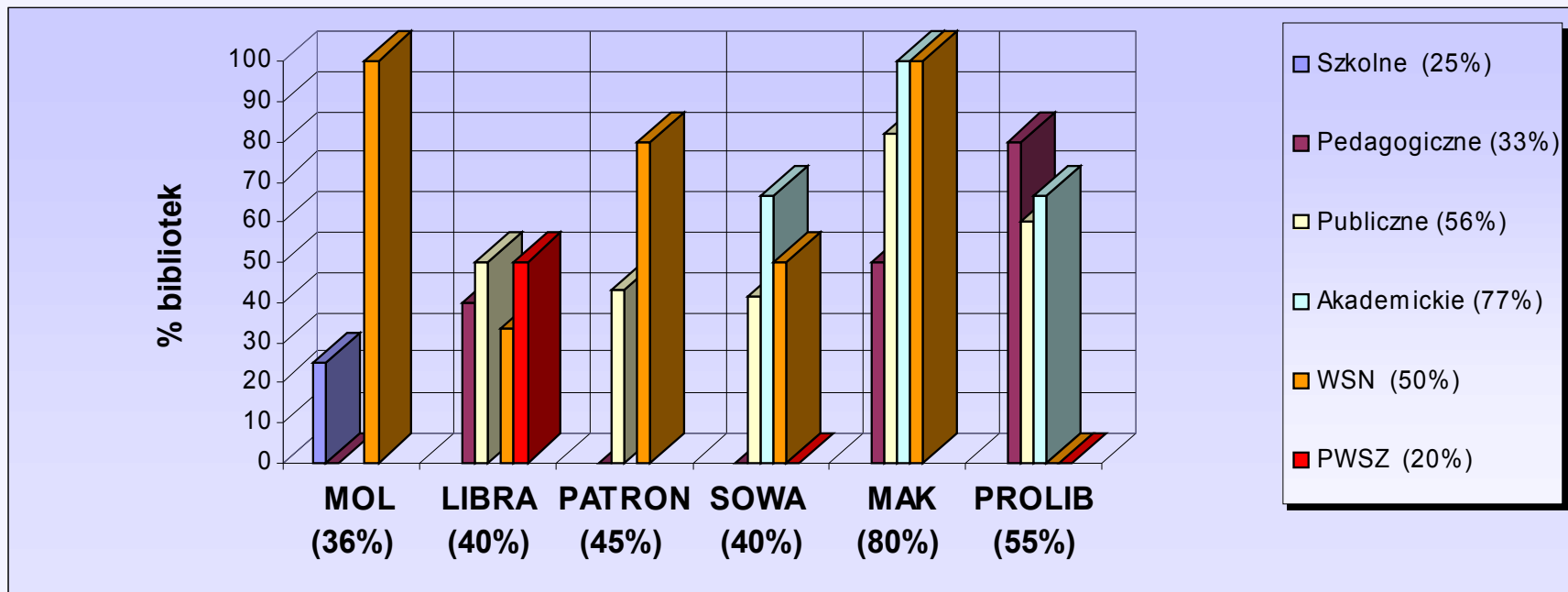

znajomość zawartości bazy i zastosowanych narzędzi

(informacje o systemie i jego zawartości, pomoc ogólna i kontekstowa)

Biblioteki udostępniające informacje o zawartości katalogu (zakresie oraz zasięgu formalnym i chronologicznym)

49% bibliotek podaje informacje o zawartości katalogu komputerowego

- po nazwie programu podano % bibliotek prowadzących katalog w danym programie (niezależnie od rodzaju biblioteki), które podają informacje o zawartości katalogu
- po określeniu rodzaju biblioteki podano % badanych bibliotek (niezależnie od programu bibliotecznego, w którym prowadzony jest katalog), które podają informację o zawartości katalogu

Biblioteki udostępniające informacje o organizacji katalogu i standardach uwzględnianych w jego budowie

2% badanych bibliotek podaje informacje o normach i przepisach uwzględnionych w opracowaniu danych, o stopniu szczegółowości opisu bibliograficznego, jiw stosowanych w opracowaniu rzeczowym, kontroli haseł opisu bibliograficznego i/lub haseł przedmiotowych przez khw oraz formacie opisu danych.

Dostępność instrukcji (pomocy) przygotowanych przez bibliotekę dla użytkowników katalogu

5% badanych bibliotek przygotowało własne instrukcje (pomoc) uwzględniające specyfikę danego katalogu i dostosowane do kompetencji swoich użytkowników

Dostępność instrukcji (pomocy) systemowych, przygotowanych przez producenta programu dla użytkowników katalogu

- instrukcja poruszania się po katalogu: MOL OPTIVUM, LIBRA 2000, PATRON, PROLIB
- ogólna pomoc dot. wyszukiwania informacji: MOL OPTIVUM, LIBRA 2000, PATRON, PROLIB
- pomoc kontekstowa: brak w każdym programie; MAK podaje tylko krótkie wyjaśnienie (z przykładami) jak szukać w sposób zawansowany, SOWA i SOWA 2 – wskazówki (z przykładami) jakie znaki specjalne można wykorzystać do maskowania i oznaczenia operatorów logicznych

Dziękuję za uwagę